

Zdzisław Bieg

Diecezja Elbląska w świetle dokumentów Kurii Diecezjalnej Elbląskiej

Studia Elbląskie 1, 11-16

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DIECEZJA ELBLĄSKA W ŚWIETLE DOKUMENTÓW KURII DIECEZJALNEJ ELBLĄSKIEJ

Diecezja Elbląska została erygowana 25. marca 1992 roku bullą papieża Jana Pawła II „Totus Tuus Poloniae Populus”. Jest ona historyczną spadkobierczynią dawnej Diecezji Pomezkańskiej, która, mocą decyzji papieża Innocentego IV, powstała 29. lipca 1243 roku. Pierwszym biskupem nowo erygowanej diecezji został bp Andrzej Śliwiński, zaś biskupem pomocniczym bp Józef Wysocki.

Diecezję Elbląską, jak każdą strukturę organizacyjno-terytorialną, można scharakteryzować opisując jej podstawowe elementy, tj. terytorium, ludność, duszpasterzy, strukturę terytorialną, instytucje, gremia i organizacje diecezjalne.

1. TERYTORIUM i LUDNOŚĆ DIECEZJI ELBLĄSKIEJ

Diecezja Elbląska powstała w wyniku połączenia części terytorium Diecezji Warmińskiej (4/5 stanu posiadania) z częścią terytorium Diecezji Gdańskiej (1/5 stanu posiadania) oraz przez włączenie małej parafii wydzielonej z Diecezji Pelplińskiej (Janowo k. Gniewu). Diecezja Elbląska usytuowana jest w północnej Polsce. Jej obszar wynosi 9.495 km².

Na terytorium tym w dniu 31. grudnia 1998 roku mieszkało 492.058 mieszkańców. Katolicy obrządku łacińskiego stanowili 98% ludności, co stanowiło 484.077 wyznawców Chrystusa; przy czym katolików obrządku bizantyjsko-ukraińskiego było około 5.000. Mówiąc o ludności zamieszkałej na terenie diecezji należy wymienić wyznawców innych wyznań chrześcijańskich, którymi są: Kościół Prawosławny — 400 wyznawców, Kościół Ewangelicko-Augsburski — 250 wyznawców, Polski Kościół Chrześcijan Baptystów — 200 wyznawców, Kościół Metodystyczny — 100 wyznawców, Kościół Wolnych Chrześcijan — 20 wyznawców, Kościół Chrystusowy — brak danych, Kościół Zielonoświątkowy — 130 wyznawców, Kościół Polsko-katolicki — 300 wyznawców, Bracia Czeszy — 5 wyznawców.

Jeżeli chodzi o przedstawicieli innych religii należy wymienić: Świadków Jehowy — ok. 5000 osób, Adwentystów Dnia Siódmego — 50 osób, Kościół Chrześcijan Dnia Siódmego — 50 osób, Towarzystwo Świadomości Kryszny — 20 osób. Oddzielną grupą są ruchy pseudo-religijne i światopoglądowe:

Strumień Życia — 50 osób, Amway — 50 osób, New Age — brak danych, Rotary Club — brak danych, Satanizm — brak danych.

Specyfiką Diecezji Elbląskiej jest niewątpliwie ogromne zróżnicowanie jej mieszkańców. Spowodowane ono zostało tragedią II wojny światowej. Występuje tu znikomy odsetek ludności autochtonicznej. Rdzeniem diecezji są mieszkańcy pochodzący z Wileńszczyzny, Białorusi i Ukrainy, z jednej strony i ludność wywodząca się z centralnej Polski, z Lubelskiego i z Pomorza, z drugiej strony. Utożsamianie się z Ziemią Elbląską i integracja tak zróżnicowanej ludności nie jest zadaniem łatwym. Ważnym odnotowania jest więc fakt, że to właśnie Kościół spełnia rolę łączącą mieszkańców tych terenów.

2. DUSZPASTERZE DIECEZJI ELBLĄSKIEJ

W dniu erygowania Diecezji Elbląskiej pracowało w niej 243 księży (2 biskupów, 175 kapłanów diecezjalnych, 60 kapłanów zakonnych, 6 kapłanów z innych diecezji). Wśród kapłanów diecezjalnych 121 było proboszczami, 50 wikariuszami parafialnymi i 4 emerytami lub rencistami. W odniesieniu do kapłanów zakonnych 14 było proboszczami, zaś 46 pełniło inne funkcje: wikariusza parafialnego, pomocnika duszpasterskiego, kapelana szpitala, misjonarza. Średni wiek kapłana diecezjalnego wynosił 46,24 lat i przypadało na niego 2.631 wiernych.

Od tego czasu wiele się zmieniło. W trakcie siedmiu lat istnienia diecezji wyświęcono 60 kapłanów (58 ukończyło Wyższe Seminarium Duchowne w Elblągu, zaś 2 — inne seminaria). Inkardynowano 18 kapłanów z innych diecezji, natomiast 6 ekskardynowano. Siedmiu kapłanów zmarło (ks. Mikołaj Grabianka, ks. Zygmunt Gutowski, ks. Stanisław Kejdel, ks. Roman Kłoniecki, ks. Wacław Kubecki, ks. Kazimierz Słaby, ks. Stanisław Żytko). Kapłaństwo porzuciło 8 kapłanów.

Na dzień 25. marca 1999 roku stan liczebny duchowieństwa Diecezji Elbląskiej wynosił 234 kapłanów diecezjalnych, 72 kapłanów zakonnych i 6 kapłanów z innych diecezji. Na terenie diecezji znajduje się 211 księży diecezjalnych: 2 biskupów, 133 proboszczów (2 z nich jest też administratorami innych parafii), 1 administrator parafii, 50 wikariuszy parafialnych, 10 pracowników instytucji diecezjalnych, 12 emerytów, 2 rencistów i 1 fugitivus. Poza terytorium diecezji jest 23 kapłanów; 17 znajduje się na terenie Polski (5 studentów KUL, 1 kapelan wojskowy, 3 rencistów); 14 przebywa natomiast poza granicami kraju (1 dyplomata, 6 studentów w Rzymie, 3 misjonarzy w Ameryce Łacińskiej, 4 duszpasterzy zagranicznych: na Ukrainie 1, we Francji 2, w Niemczech 1). Średni wiek kapłana diecezjalnego wynosi 43,95 lat i przypada na niego 2.294 wiernych. Powyżej 50 lat życia jest 73 kapłanów, w wieku pomiędzy 30 a 50 rokiem życia jest 127 kapłanów, a poniżej 30 lat jest 34 kapłanów.

Jeżeli chodzi o kapłanów zakonnych to, jak już wspomniano, jest ich 72; 17 z nich jest proboszczami, 18 wikariuszami, 32 katechetami i pomocnikami w duszpasterstwie parafialnym, 4 kapelanami szpitali, 1 studentem w Rzymie pod jurysdykcyjną opieką Biskupa Elbląskiego. Są oni przedstawicielami 11 instytutów

zakonnych: Franciszkanie Konwentualni (10 kapłanów), Kapucyni (5 kapłanów i 1 brat), Marianie (7 kapłanów i 1 brat), Michaelici (1 kapłan), Oblaci (6 kapłanów), Orioniści (8 kapłanów), Pallottyni (4 kapłanów), Redemptoryści (13 kapłanów i 1 brat), Salezjanie (7 kapłanów), Werbiści (5 kapłanów). Spośród wspomnianych 6 kapłanów z innych diecezji 1 jest proboszczem, 2 wikariuszami parafialnymi, 3 emerytami (jeden z emerytów jest także kapelanem Hospicjum św. Jerzego w Elblągu).

3. STRUKTURA TERYTORIALNA DIECEZJI ELBLĄSKIEJ

Podstawową jednostką terytorialną diecezji jest parafia. W Diecezji Elbląskiej, w dniu jej powstania, tj. 25. marca 1992 roku, było 135 parafii terytorialnych. W okresie 7 lat istnienia diecezji Biskup Elbląski zniósł kanonicznie 1 parafię oraz erygował 19 nowych.

Jedną parafią kanonicznie zniesioną była Rzymskokatolicka Parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Pastwie. Do parafii terytorialnych, erygowanych przez pierwszego Biskupa Elbląskiego — dra Andrzeja Śliwińskiego należą parafie: Matki Bożej Gwiazdy Morza w Piaskach, Świętego Brunona w Elblągu, Świętego Maksymiliana Marii Kolbe w Kępkach, Niepokalanego Serca Maryi w Nowym Dworze Gdańskim, Miłosierdzia Bożego w Malborku, Świętego Antoniego z Padwy w Suszu, Świętych Piotra i Pawła w Rogajnach, Świętego Rafała Kalinowskiego w Elblągu, Świętej Rodziny w Elblągu, Świętego Michała Kozali w Ryjewie, Świętego Wojciecha w Kwidzynie, Wniebowstąpienia Pana Jezusa w Cyganach, Świętego Józefa Robotnika w Elblągu, Świętego Andrzeja Boboli w Sztumie, Przemienienia Pańskiego w Wilczętach, Najświętszego Serca Pana Jezusa w Karasiu, Chrystusa Króla Wszechświata w Iławie, Świętego Andrzeja Boboli w Iławie, Zesłania Ducha Świętego w Malborku.

W dniu erygowania Diecezji Elbląskiej na jedną parafię przypadało średnio 3.475 wiernych. Po siedmiu latach na jedną parafię przypada 3164.

Poszczególne parafie łączone są w zespoły parafii, zwane dekanatami, na czele których stoją wikariusze rejonowi, czyli dziekani. Zadaniem ich jest koordynacja działalności duszpasterskiej w dekanacie. W dniu powstania Diecezji Elbląskiej było 15 dekanatów (11 dekanatów warmińskich i 4 dekanaty gdańskie). Po utworzeniu 4 kolejnych dekanatów, tj. Kwidzyn-Zatorze, Prabuty, Miłomłyn i Pastek II, w diecezji znajduje się 19 dekanatów.

4. INSTYTUCJE, GREMIA i ORGANIZACJE DIECEZJALNE

Instytucje i gremia diecezjalne dzielą się na dwie grupy. Pierwsza z nich to instytucje i gremia diecezjalne, do których powołania biskup diecezjalny zobowiązany jest mocą kanonów Kodeksu Prawa Kanonicznego. Należą do niej: kuria, sąd diecezjalny, seminarium duchowne, rada kapłańska, kolegium konsultorów, rada duszpasterska, kapituła katedralna i konkatedralna. Drugą grupę stanowią te

instytucje i gremia, które biskup diecezjalny, kierując się gorliwością i roztropnością pasterską oraz troską o dobro wiernych i zbawienie dusz, powołuje aby lepiej zrealizować główne cele Kościoła.

Kuria Diecezjalna Elbląska. Jako pierwsza instytucja diecezjalna została powołana, w dniu 25. marca 1992 roku Kuria Diecezjalna Elbląska. Jej pierwszymi pracownikami byli wikariusze generalni: bp dr Józef Wysocki oraz ks. inf. dr Mieczysław Józefczyk. W następnych miesiącach zostali mianowani inni pracownicy kurii: ks. dr Zdzisław Bieg — kanclerz kurii, ks. dr Jan Wiśniewski — notariusz kurii oraz referenci i sekretarki. W dniu 5. września 1992 roku Biskup Elbląski dekretem nr 409/92 powołał Radę Kurialną w skład której wchodził: biskup diecezjalny (przewodniczący), wikariusze generalni, ekonom diecezjalny, kanclerz kurii, notariusz kurii. Kuria, do dnia 15. maja 1995 roku, mieściła się w budynkach parafii katedralnej przy ulicy Mostowej 18 w Elblągu, by po wybudowaniu nowej kamienicy przenieść się na ulicę Świętego Ducha 11.

Sąd Diecezjalny Elbląski. W dniu 11. maja 1992 roku Biskup Elbląski dekretem nr 115/92 mianował ks. lic. Walentego Szymańskiego Biskupim Wikariuszem Sądowym, czyli Oficjałem Sądu Diecezjalnego w Elblągu. Sąd diecezjalny składa się z 13 osób, z: 1 wikariusza sądowego, 9 sędziów diecezjalnych, 1 sędziego audytora, 1 obrońcy wężła, 1 notariusza. Sąd, do dnia 25. marca 1999 roku, wydał 43 wyroki w sprawach spornych małżeńskich, z czego 36 wyroków było „pro nullitate” i 7 wyroków „contra nullitatem”. Sąd wydał także jeden wyrok „pro nullitate”, udowodniwszy przestępstwo bigamii.

Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Elbląskiej. Dnia 1. października 1992 roku Biskup Elbląski dekretem nr 475/92 erygował Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Elbląskiej. Jego alumni studiowali w Wyższym Seminarium Duchownym Metropolii Warmińskiej „Hosianum” w Olsztynie. Delegatem Biskupa Elbląskiego do spraw kleryków Diecezji Elbląskiej był ks. mgr Stefan Ewertowski. W następnym roku WSD otrzymało własną siedzibę w Elblągu przy ulicy Bożego Ciała 10. Dnia 18. czerwca 1993 Rektorem Seminarium został ks. mgr Stefan Ewertowski. Seminarium to, jak już wyżej wspomniano, ukończyło 58 absolwentów.

Rada Kapłańska (Senat Biskupa Diecezjalnego). W dniu 7. czerwca 1992 roku Biskup Elbląskim dekretem nr 199/92 powołał Radę Kapłańską Diecezji Elbląskiej I Kadencji. W jej skład weszło 25 kapłanów, z których 12 było z wyboru (11 kapłanów diecezjalnych, 1 zakonnik), 4 z urzędu (2 wikariuszy generalnych, wikariusz sądowy, rektor seminarium), oraz 8 z nominacji (3 dziekanów, 2 proboszczów, wikariusz, zakonnik i emeryt). W dniu 20. grudnia 1997 roku Biskup Elbląski dekretem 408/97 powołał Radę Kapłańską Diecezji Elbląskiej II Kadencji. Jej powołanie i organizacja działalności odbyły się w sposób analogiczny do Rady I Kadencji.

Kolegium Konsultorów. Kolegium Konsultorów zostało powołane przez Biskupa Elbląskiego Andrzeja Śliwińskiego dekretem nr 429/92, z dnia 3. września 1992 roku, na okres pięciu lat. W skład kolegium weszli: bp Józef Wysocki, ks. Mieczysław Józefczyk, ks. Walenty Szymański, ks. Antoni Kurowski, ks. Czesław Drężek, ks. Jan Wiśniewski. Nowy skład Kolegium Konsultorów został powołany w dniu 20. grudnia 1997 roku. W jego składzie znajdują się: bp Józef Wysocki, ks. Mieczysław Józefczyk, ks. Walenty Szymański, ks. Zdzisław Bieg, ks. Stefan Ewertowski, ks. Stanisław Błaszowski, ks. Jan Wiśniewski.

Rada Duszpasterska. Rada Duszpasterska została powołana przez Biskupa Elbląskiego dekretem nr 171/94, z dnia 4. marca 1994, na okres 5 lat. W jej skład weszło: 21 kapłanów diecezjalnych, 3 kapłanów zakonnych, 1 zakonnica, 10 osób świeckich. Kadencja rady wygasła z dniem 3. marca 1999 roku.

Kapituła Katedralna Elbląska. Kapituła Katedralna Elbląska została powołana przez Kongregację do Spraw Duchowieństwa dekretem nr 2013/1, z dnia 25. listopada 1992 roku. Dekret ten Biskup Elbląski wprowadził w życie w dniu 25. marca 1993 roku, tj. w pierwszą rocznicę erygowania Diecezji Elbląskiej, powołując 18 kanoników (9 kanoników gremialnych i 9 kanoników honorowych). Kapituła ta w siódmą rocznicę erygowania Diecezji Elbląskiej liczyła: 12 kanoników gremialnych i 10 kanoników honorowych.

Pomezkańska Kapituła Konkatedralna. Pomezkańską Kapitułę Konkatedralną, przed 25. marca 1992 roku nazywaną Pomezkańską Kapitułą Kolegiacką, erygował Ojciec Święty Jan Paweł II Konstytucją Apostolską „Magna Quidem Pars”, z dnia 18. kwietnia 1983 roku. Konstytucję tę wprowadził w życie Biskup Warmiński Jan Oblak dekretem nr 1553/83, z dnia 29. czerwca 1983 roku, powołując pełny skład kapituły, tj. 24 kanoników. Kapituła ta, w dniu 25. marca 1999 roku, składała się z 12 kanoników gremialnych, 11 kanoników honorowych i kanonika zasłużonego.

Kwidzińska Kapituła Konkatedralna. Kwidzińską Kapitułę Konkatedralną powołał Biskup Elbląski Andrzej Śliwiński dekretem nr 762/93, z dnia 16. października 1993 roku. Okazją erygowania były obchody piętnastej rocznicy wyboru Jana Pawła II na Stolicę Piotrową, zaś szczególnym motywem jej powołania był Jubileusz 750-lecia Diecezji Pomezkańskiej, której spadkobierczynią jest Diecezja Elbląska. Kapituła ta liczy: 10 kanoników gremialnych, 11 kanoników honorowych oraz 2 kanoników zasłużonych.

Wśród drugiej grupy instytucji i organizacji diecezjalnych, powołanych do lepszej realizacji głównych celów Kościoła Lokalnego, jakie istnieją w Diecezji Elbląskiej, należy wymienić:

- **instytucje edukacyjne:** Pomezkański Instytut Teologii, Katolickie Przedszkole Diecezjalne, Katolicka Szkoła Podstawowa, Katolicki Uniwersytet Ludowy,
- **instytucje charytatywne:** Caritas Diecezji Elbląskiej, Fundusz Obrony Życia, Fundusz Wzajemnej Pomocy Kapłańskiej,

— **instytucje medialne:** Wspólnota, Pomezania — Studia Elbląskie, Elbląskie Wiadomości Diecezjalne, Kurenda, Radio PLUS, Radio „Quo vadis”,

— **instytucje duszpasterskie:** Diecezjalne Centrum Duszpasterskie (Kościół Bożego Ciała), Dom Formacyjny św. Wojciecha w Mikoszewie, Centrum Ewangelizacyjne „Betania” w Stagniewie,

— **instytucje społeczne:** Dom Matki Samotnej, Hospicjum św. Jerzego w Elblągu, Hospicjum Stacjonarne w Kwidzynie, Centrum Adopcyjne w Kwidzynie,

— **stowarzyszenia katolickie lub prokatolickie:** Akcja Katolicka, Klub Wspólnota Elbląska, Towarzystwo Przyjaciół KUL, Stowarzyszenie Rodzin Katolickich, Civitas Christiana, Klub Inteligencji Katolickiej, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży, Stowarzyszenie Ochotników Cierpienia — Braci i Sióstr Chorych, Katolicki Ruch Antynarkotyczny „Karan”, Wspólnota „Wiara i Światło”, Katolickie Stowarzyszenie Lekarzy.